

Pripomíname si ...

November 2016

1. november

Mudroň, Pavol (Mudrony, pseud. Pál Gazda, Farmer)

„národohospodár (23.9.1843 Kežmarok – 1.11.1891 Budapešť). Študoval na gymnáziu v Kežmarku, právo v Budapešti a vo Viedni. Po štúdiách bol redaktorom a publicistom v časopise Hazánk, v rokoch 1870 – 1882 bol redaktorom v časopise Hon a od roku 1882 bol pracovník tlačovej kancelárie predsedníctva vlády v Budapešti. Bol autorom monografií, štúdií a článkov z oblasti hospodárstva a finančníctva. Propagoval spolkové hospodárenie. Prispieval svojimi článkami do viacerých časopisov. Prekladal americkú a anglickú beletriu“ (Maťovčík 1990, s. 239)¹.

1. november

Pollágh, Karol

„kňaz (1.11.1816 Levoča – 22.1.1911 Veľká-Poprad). Od roku 1889 sa stal farárom vo Veľkej. 5. novembra 1839 bol ordinovaný za kňaza. Vynikal pamäťou, vzdelaním, pohybovými schopnosťami atď. Napriek svojim zdravotným problémom (choroba zraku) a hlavne vďaka svojim vlastnostiam a cirkevnej činnosti bol nazývaný diecéznym nestorom. Na začiatku svojej kariéry pôsobil v Námestove (1840), v Ružomberku (1842), v Starej Ľubovni (1842), v Spišskej Novej Vsi (1843) kde sa stal slovenským spolupracovníkom Ladislava Zábojského v Hubovej (1845), ako farár bol v Spišskom Bystrom (1879) a v Lomničke (1884). Počas jeho pôsobnosti vo Veľkej bol v roku 1905 opravený hlavný oltár, bočný oltár Sedembolestnej Panny Márie, rokoval s evanjelickou a. v. cirkvou o vlastníctve zvonov. Vo Veľkej pôsobil do roku 1911“ (Javorská 1998, s. 34)².

4. november

Šalling, Ján

„lekár (27.7.1922 Mengusovce – 4.11.2006 Košice, pochovaný v Kežmarku). Študoval na gymnáziu v Kežmarku, kde maturoval v roku 1942. Po maturite sa zapísal na Lekársku fakultu Slovenskej univerzity (neskôr univerzity Komenského) v Bratislave. Po promócií začal v roku 1950 pracovať na chirurgicko-gynekologickom oddelení v Kežmarku. V snahe odborne rásť sa zaujímal o výsledky práce svojich predchodcov, hlavne primára MUDr. Pavla Stenczela, ktorý ako Nemec opustil Slovensko. Podľa novátorskej metódy MUDr. Stenczela (tzv. stabilná osteosyntéza) začal postupovať pri operáciách zlomenín aj MUDr. Šalling –

¹ MAŤOVČÍK, Augustín, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan STRHAN, Jana KÁČEROVÁ, Mária ČERNÁ, Jozefína BALLOVÁ, Pavol PARENIČKA, Katarína SCHLENKEROVÁ, Jozef BŽOCH, Dana LACKOVÁ a Marián MINÁRIK. Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990). 1990.

² JAVORSKÁ, Darina, Zuzana KOLLÁROVÁ, Božena MALOVCOVÁ, Eva SEDLÁČKOVÁ, Martina ŠLAMPOVÁ a Marta BEDNÁROVÁ. Veľká: 1268-1998. 1998.

vedomosti si rozšíril aj študijným pobytom v Úrazovej nemocnici v Brne. Aj kvôli žiarlivosti svojich nadriadených opustil Kežmarok (tu sa aj oženil s budúcou lekárkou Zlatou, rod. Jackovou) a išiel v roku 1954 do Košíc za asistenta Chirurgickej kliniky Fakultnej nemocnice v Košiciach, kde pracoval pod vedením profesora Jána Kňazovického. Keďže bol veriaci kresťan – evanjelik a to nezapieral, v r. 1959 musel odísť z fakulty i nemocnice do zdravotníctva na poliklinické pracoviská. Keď sa pomery krátkodobo zlepšili, pracoval v r. 1968 – 1972 s manželkou ako expertný pracovník v Tunise. V roku 2005 vydal v kežmarskom vydavateľstve knihu spomienok a úvah *Príbeh na celý život. Odbornosť MUDr. Šallinga bola ocenená pamätnou medailou MUDr. Guotha a titulom Zaslúžilý lekár*“ (Baráthová 2009, s. 272)³.

6. november

Zvara, Vojtech

„spracovateľ lesných plodov (6.11.1906 Detva – 9.10.1972 Poprad). V roku 1945 v Spišskej Belej bolo vytvorené družstvo Zvara, závod pre spracovanie lesného ovocia, húb a liečivých rastlín, ktoré svojou činnosťou nadviazalo na firmu Lesnoplod Orava, ktorej majiteľmi boli Nemci. Na čele tohto závodu bol Vojtech Zvara. Zvara bol ilegálnym pracovníkom z Liptova. Bol v akčnom výbore Sväzu ovocie spracujúcich a liehovárenských závodov v Bratislave a v Hubárskej spoločnosti v Bratislave. Zároveň bol odborným poradcom vládneho zmocnenca pre výrobný sektor ovocie spracujúcich závodov v Bratislave“ (Kollárová 2006, s. 265)⁴. „Neskôr si zriadil podnik v Poprade a firmu Semenoles v Liptovskom Hrádku. V Poprade sa zamerával iba na sušený tovar z lesných plodov. Výrobu začal rozširovať v roku 1953, prikúpil príslušné budovy a inštaloval sušiareň ovocia“ (Kollárová 2004, s. 219)⁵.

8. november

Tököli, Štefan (Thököly, Tököly, Toeckoeli)

„šľachtic (12.12.1581 Kežmarok – 8.11.1651 Kežmarok). Navštevoval školy v Kežmarku, Levoči a v Blatnom Potoku. V roku 1595 študoval v Brehu a potom vo Vratislave, Zhorelci, na akadémii v Heidelbergu, v Strassburgu a Baseli. V rokoch 1595 – 1600 cestoval po západnej Európe. Po návrate bol do roku 1607 panoš arcikniežaťa Mateja vo Viedni a v Prahe, od roku 1607 spravoval rodinný majetok v Kežmarku a zároveň bol prísediacim kráľovskej súdnej tabule. V r. 1609 – 1611 bol majiteľom Červeného kláštora a v roku 1610 kúpil aj dedičské vlastníctvo panstva Kežmarok. Sobášom s K. Turzovou získal podiel v panstve Orava. Dal prestavať gotický hrad v Kežmarku, ktorý takto získal charakter prepychového renesančného kaštieľa. Neskôr dal dobudovať kaštieľ v Spišskom Štiavniku. Mal časté spory s obyvateľmi Kežmarku, v ktorom sídlil, usiloval sa upevniť jeho zemepanskú závislosť. V roku 1651 s ním uzavreli Viedenskú zmluvu, ktorá stanovila finančné povinnosti mesta voči panovníkovi a majiteľovi hradu a vymedzovala vzájomné práva a povinnosti

³ BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. 2009.

⁴ KOLLÁROVÁ, Zuzana a kol. *Spišská Belá*. 2006.

⁵ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. *Biografický slovník mesta Poprad*. 2004.

oboch strán, ňou uznal pôvodné práva mesta. Za výkupné získané od Kežmarku na základe Viedenskej zmluvy kúpil panstvo Likava“ (Maťovčík 1994, s. 82)⁶.

17. november

Bilík, Pavol

„dôstojník, lyžiar, účastník protifašistického odboja (17.11.1916 Makov, okr. Čadca – 8.9.1944 Kežmarok, poch. v Novom Smokovci). Na základnú vojenskú službu nastúpil 1. októbra 1937 k Horskému pešiemu pluku 1 v Dolnom Kubíne. O rok neskôr, 1. októbra 1938 bol povýšený na slobodníka a 1. apríla 1939 na desiatnika. Od 15. novembra 1937 do 9. apríla 1938 absolvoval poddôstojnícku školu. 30. apríla 1939 bol premiestnený k Pešiemu pluku 14. Od 13. mája do 29. júla 1939 konal službu ako veliteľ čaty 2. roty vo vojenskom výcvikovom stredisku pri Lešti. 1. októbra 1939 bol pridržaný k mimoriadnemu cvičeniu v zbrani. 11. novembra 1939 bol prepustený do pomeru mimo činnej služby. Po skončení základnej vojenskej služby nastúpil do zboru pohraničnej finančnej stráže a pôsobil ako dozorca finančnej stráže v Bošáci. V rokoch druhej svetovej vojny pôsobil vo Vysokých Tatrách, na oddelení finančnej stráže v Starom Smokovci. Jeho veľkou záľubou bolo lyžovanie, preto sa aj zúčastňoval pretekov v lyžovaní. Získal množstvo víťazstiev a cien, najmä v kategórii beh na lyžiach. Po vypuknutí Slovenského národného povstania sa spolu s ďalšími príslušníkmi tohto oddelenia zapojil do boja proti nemeckým okupantom. Pôsoobil ako spojka medzi partizánmi a príslušníkmi finančnej stráže. Dňa 7. septembra 1944 bol zajatý počas prieskumu pri vile Vlasta v Starom Smokovci. Obklúčili ho nemeckí vojaci, no stihol dať ešte partizánom znamenie výstrelom z pištole. Previezli ho na výsluch na kežmarský hrad, kde malo vtedy sídlo Gestapo. Celý deň a celú noc bol vypočúvaný a kruto mučený, ale Nemcom nič nevyzradil. 8. septembra 1944 ho Nemci zastrelili na nádvorí hradu. Počas popravy sa na pokyn nemeckého dôstojníka odmietol otočiť chrbtom. Pochovaný bol na cintoríne v Kežmarku, neskôr ho exhumovali a previezli na cintorín v Novom Smokovci, kde bol zo všetkými poctami pochovaný v spoločnom hrobe. V roku 1946 bol povýšený do hodnosti kapitána a inšpektora 1. triedy finančnej stráže, a taktiež vyznamenaný Radom SNP 1. triedy in memoriam“ (Maniak 2013, s. 87-88)⁷.

17. november

Glatz, Jakub

„spisovateľ, učiteľ a kazateľ (17.11.1776 Poprad – 25.9.1831 Bratislava). Študoval v Kežmarku, Miskolci, Bratislave a od roku 1796 na univerzite v Jene. Po skončení štúdií pracoval ako učiteľ, farár a neskôr ako slobodný spisovateľ. Vyšiel z okruhu spišských nemeckých vzdelancov, s ktorými udržiaval styky. Na kežmarskom lýceu študoval najmä pod vedením dvoch vynikajúcich osobností, historika Kristiána Genersicha a zakladateľa modernej uhorskej štatistiky Martina Schwartnera. Literárne debutoval počas štúdia v Bratislave, veršami a prejavmi na počesť profesorov lýcea. Vydal

⁶ MAŤOVČÍK, Augustín, Jozefína BALLOVÁ, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan ŠIŠMIŠ, Zdenko ĎURIŠKA, Jarmila KOVÁČOVÁ, Jana KÁČEROVÁ, Pavol PARENÍČKA, Alena TÁBORECKÁ, Jozef BŽOCH, DANA LACKOVÁ a Mária ČERNÁ. *Slovenský biografický slovník T-Ž. 1994.*

⁷ MANIAK, Marcel. Padli za našu slobodu: Zoznam padlých, popravených, zomrelých vojakov, partizánov a civilných obetí v okrese Kežmarok a Poprad v rokoch 1939 – 1945. 2013.

97 prác, z toho vyše polovica viacväzkových. Písal najmä literatúru pre deti a mládež od predškolského veku po dospelosť (didakticko-moralizátorské a náboženské poviedky, rozprávky, čítanky, obrázkové knižky). Rozsiahla bola aj jeho náboženská tvorba (agenda, modlitebné knižky, spevníky, kázne). Jeho moralizátorsko-didaktické i náboženské práce boli v tom čase populárne, vyšli v niekoľkých vydaniach a prekladali sa aj do iných jazykov. Vo Viedni redigoval mesačník Der Wiener Jugendfreund, v roku 1812 vyšiel kalendár Tolerantz-Bote. Jeho syn Ján Jozef vyštudoval Akadémiu výtvarných umení vo Viedni a rád sa vracal do otcovho rodného kraja. Vo svojej tvorbe využíval motívy z okolia Popradu a Vysokých Tatier“ (Kollárová 2004, s. 72)⁸.

19. november

Benedek (pôv. Bendík), František

„cirkevný hodnostár, stredoškolský profesor (19.11.1826 Spišská Teplica – 2.7.1900 Košice). V roku 1847 vstúpil do premonštrátskej rehole a v roku 1851 bol vysvätený za kňaza. Bol profesorom na rehoľných školách, v roku 1868 bol predstavený rehole, v roku 1875 bol riaditeľom gymnázia, v roku 1886 konviktom v Košiciach a v roku 1893 bol jasovským prepoštom a pápežským prelátom. Venoval sa histórii a klasickým jazykom. Bol členom panskej snemovne a vyznamenaný rytierskym krížom Radu Františka Jozefa“ (Balejová 1996, s. 16)⁹.

19. november

Hazlinský (Hazslinszky), Fridrich

„zakladateľ Výskumu bezkvetej flóry v Uhorsku, člen Uhorskej akadémie vied, prírodovedec, botanik (6.1.1818 Kežmarok – 19.11.1896 Prešov). Študoval v Debrecíne, na ev. lýceu v Kežmarku. V školskom roku 1828/1829 bol zapísaný ako donatista – začiatok. V roku 1838 začal študovať právo v Šarišskom Potoku, ale v r. 1838 – 1840 už študoval teológiu na kežmarskom lýceu, kde zastupoval profesorov nižších ročníkov. Potom študoval geológiu, chémiu a fyziku na Vysokej škole technickej vo Viedni. Na pozvanie prešovského kolégia pôsobil od r. 1846 až do svojej smrti ako profesor prírodopisu, matematiky a fyziky a 13 rokov bol rektorom tejto školy. V r. 1863 sa stal členom korešpondentom a r. 1872 riadnym členom Uhorskej akadémie vied, od r. 1886 bol čestným členom Uhorskej prírodovednej spoločnosti, r. 1889 Société Micologique de France, Bratislavského lekársko-prírodovedného spolku a ďalších zahraničných združení. Bol autorom vyše 100 štúdií a samostatných prác i článkov v odborných časopisoch, v ktorých sa venoval vyšším rastlinám, hubám, lišajníkom, machom a riasam. Zameriaval sa hlavne na Šarišskú župu a okolie Prešova. Záujem o prírodné vedy v ňom však vzbudila tatranská príroda a kežmarskí profesori, ktorí ho v r. 1836 na vlastné náklady vyslali na putovné zhromaždenie uhorských prírodovedcov a lekárov do Banskej Bystrice. Vtedy napísal prácu z botanickej terminológie, topografiu Spiša a vyrezal z dreva 254 minerálov, ktoré neskôr daroval prešovskému kolégiu. Okrem botanických prác publikoval však aj práce z geológie, paleontológie, zoológie, mineralógie v maďarských, nemeckých, rakúskych a v anglických periodikách. Zostavil rozsiahly herbár s viac než 5000 druhmi, bol však sčasti zničený. Časť z neho je uložená v Podtatranskom

⁸ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

⁹ BALEJOVÁ, Anna, Marta BORNEMISZOVÁ, Mária OROLINOVÁ a Ľuba RUSNÁKOVÁ. Biografický slovník okresu Poprad: (od najstarších čias do roku 1996). 1996.

múzeu v Spišskej Sobote, na univerzite a v Maďarskom národnom múzeu v Budapešti. Podľa Hažlinského boli pomenované viaceré rastliny“ (Baráthová 2009, s. 121-122)¹⁰.

24. november

Vojtas, Jozef

„kanonik, regionálny historik (24.11.1906 Jurgov (Poľsko) – 22.3.1977 Kežmarok). Po gymnaziálnych štúdiách v Podolínci, Košiciach a v Levoči sa r. 1925 zapísal na Lekársku fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, r. 1926 však vstúpil do seminára v Spišskej Kapitule. Kňazskú vysviacku mal 27. 4. 1930. Bol kaplánom v Hrabušiciach (1930), Markušovciach (1932), správcom farnosti, potom farárom vo Veľkej Frankovej a v Spišských Hanušovciach (1932), správcom farnosti v Kacvine a v roku 1940 bol školským inšpektorom a dekanom. Pochádzal z časti Zamaguria, ktoré r. 1920 pripadlo Poľsku. Po vrátení tohto územia r. 1939 organizoval na ňom slovenské školstvo a kultúru; aj neskôr sa spolu s A. Miškovičom usiloval o kultúrne i národné povznesenie Slovákov v uvedených obciach. R. 1947 sa stal farárom v Levoči, r. 1948 ho vymenovali za čestného kanonika. Ako levočský farár sa zaslúžil o prehlbenie mariánskej úcty organizovaním mohutných pútí, najmä v r. 1947 a 1948. V dôsledku chýrov o pláne na jeho zaistenie ho r. 1949 veriaci bránili, za čo takmer 200 z nich postavili pred súd. R. 1950 ho internovali, r. 1951 odsúdili na 16 rokov väzenia. Po prepustení na amnestiu r. 1960 žil v Ľubici, r. 1969 sa stal farárom v Spišskej Belej. Vojtas venoval pozornosť reštaurovaniu kultúrnych pamiatok z obdobia gotiky na Spiši, predovšetkým kostola v Spišskej Belej a filiálnych kostolov. Napísal štúdie z dejín Spiša, ktoré publikoval v zborníkoch, najmä o Spišskej Novej Vsi (1968), Spišskej Belej (1971), a zostavil zborníky o dejinách Ľubice (1971) a Matejoviec (1971). Vydal Sprievodcu Ľubovnianskym hradom a múzeom (1967) a Hrad Stará Ľubovňa (1969). Pracoval aj na modlitebnej knihe, ktorá, ako aj viaceré jeho historické a náboženské práce, ostala v rukopise. Jeho život zhodnotil Michal Griger v zborníku Z minulosti Spišskej Belej II (1995/1996)“ (Chalupecký 2000, s. 1473-1474).

25. november

Schmör, Gabriel

„obvodný notár (25.11.1876 Spišská Sobota – 21.5.1961 Spišská Sobota). Pochádzal zo šľachtickej rodiny bývajúcej v Spišskej Sobote. Ľudovú školu navštevoval v Spišskej Sobote v rokoch 1882 – 1887, potom študoval na evanjelickom gymnáziu v Kežmarku (1887 – 1895), kde aj maturoval. Od 27. 10. 1895 získaval prax na okresnom súde – pozemnoknižnom oddelení v Spišskej Sobote. V čase od 15. 10. 1896 do 13. 2. 1897 bol notárskym praktikantom v Spišskom Bystrom (Kubachoch) a od 14. 2. 1897 do 16. 6. 1898 v Spišskej Sobote. Notársku skúšku zložil v Levoči 17. 6. 1898. Ako notársky pomocník pôsobil v Spišskej Sobote od 17. 6. 1898 do 5. 9. 1898 a v Hranovnici od 7. 9. 1898 do 26. 11. 1898. V dobe od 27. 11. 1898 do 16. 4. 1899 zastupoval obecného notára vo Veľkej. Dňa 21. 9. 1899 bol jednohlasne zvolený okresným zastupiteľstvom v Spišskej Sobote za obecného notára, kde pôsobil do 1. 7. 1925, kedy dňa boli Matejovce pripojené k spiškosobotskému notariátu. Pôsobil ako obvodný notár až do 31. 1. 1937, kedy odišiel do výslužby. Bol prvým notárom Popradského okresu. Celý život bol veľmi zodpovedný a usilovný. Dňa 29. 9. 1944 evakuoval aj s manželkou ku svojmu

¹⁰ BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009). 2009.

synovi do Wagstadtu v Nemecku. Ich majetok bol 10. 3. 1945 odpredaný na verejnej dražbe“ (Kollárová 2004, s. 183)¹¹.

25. november

Špitko (Spitkó), Ľudovít

„pedagóg, filológ (25.11.1846 Ľubica – 7.11.1914 Budapešť). Študoval na strednej škole v Levoči a v Egri, na univerzite v Budapešti a v r. 1872 v Lipsku. V rokoch 1869 – 1871 bol učiteľom na gymnáziu v Sátoraljaujhelyi, v rokoch 1874 – 1884 v Arade, v rokoch 1884 – 1890 bol riaditeľom gymnázia v Banskej Bystrici a od roku 1890 riaditeľom školského obvodu Székesfehérvár a potom v Budapešti. Participoval na formovaní jednotného uhorského stredoškolského systému. Bol autorom štúdií a článkov s pedagogickou problematikou, zaoberal sa tvorbou učebných osnov, výchovných princípov na stredných školách a výchovou učiteľských kádrov. Napísal latinskú gramatiku a jazykovedné štúdie o klasických jazykoch, o indogermánskej porovnávacej jazykovede a o princípoch mladogramatickej školy. Venoval sa aj kultúrnej histórii, najmä antike. Bol autorom monografie o gréckom divadle. Publikačnú činnosť začal latinskou štúdiou o gréckej a rímskej výchove. Svoje pedagogické príspevky uverejňoval v rôznych periodikách. Stal sa spoluzakladateľom Kölcseyho spolku v Arade a predsedom Spolku učiteľov v Banskej Bystrici“ (Maťovčík 1992, s. 494-495)¹².

27. november

Kray (Krey), Jakub mladší

„historik, verejný činiteľ, vojenský dôstojník (27.11.1686 Kežmarok – 23.9.1753 Kežmarok). Bol synom legendárneho richtára – evanjelického martýra Jakuba Kraya. Študoval vo svojom rodisku, potom sa dal do vojenských služieb, paradoxne do cisárskych, ktoré dali popraviť jeho otca. Bojoval v armáde generalissima habsburskej armády Eugena Savojského, bol aj v službách Márie Terézie. Z armády odišiel v pomerne vyššom veku. Po návrate do Kežmarku bol zvolený za senátora. Ako senátor v r. 1749 spísal na základe archívnych dokumentov podrobnú históriu slobodného kráľovského mesta Kežmarok od r. 1280. Nemecký rukopis je v lyceálnej knižnici, žiaľ, dodnes nepreložený, ale starší historici z neho čerpali. Vojensky orientoval aj svojich synov – Pavla (1735 – 1804), ktorý sa stal cisárskym maršalom; od neho sa začala odvíjať peštianska vetva rodu, a Alexandra (1742 – 1817), ktorý sa stal majorom; ním začala šarišská vetva. Tretí syn Jakub (1733 – 1774) nebol vojakom, stal sa kežmarským notárom; ním začala spišská vetva, ktorá z Kežmarku prešla v druhej polovici 19. storočia do Levoče a jej okolia a po I. svetovej vojne sa rodina definitívne odsťahovala do Maďarska. Všetci prestúpili na katolícku vieru“ (Baráthová 2014, s. 30)¹³.

¹¹ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

¹² MAŤOVČÍK, Augustín, Jozefína BALLOVÁ, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan STRHAN, Jana KÁČEROVÁ, Mária ČERNÁ, Pavol PARENÍČKA, Katarína SCHLENKEROVÁ, Jozef BŽOCH, DANA LACKOVÁ a Marián MINÁRIK. Slovenský biografický slovník R-Š: (od roku 833 do roku 1990). 1992.

¹³ BARÁTHOVÁ, Nora a Mikuláš LIPTÁK. Slávni evanjelici v Kežmarku VIII.: Kray Jakub mladší. 2014.

27. november

Mudroň (Mudrony, pseud. Zentay Izmond)

„publicista, právnik (27.11.1841 Kežmarok – 19.10.1897 Chudlovo-Verchňaja Solotvina, Rusko). V rokoch 1848 – 1853 navštevoval Ľudovú školu v Gesztely, v rokoch 1853 – 1861 absolvoval gymnázium v Miškovci, v Kežmarku a v Budapešti. V roku 1865 získal titul JUDr. V rokoch 1865 – 1867 bol pracovníkom kráľovskej súdnej stolice, v rokoch 1867 – 1874 pracoval v Krajinskom priemyselnom spolku, v rokoch 1874 – 1896 bol jeho riaditeľom v Budapešti a od roku 1896 bol na dôchodku. Stal sa príslušníkom Strany nezávislosti, v uhorskom sneme presadzoval rozvoj priemyselnej výroby v Uhorsku. Bol autorom monografií a popularizačných príručiek s tematikou priemyslu a hospodárstva. Bol redaktorom časopisu Iparegyesület. V rokoch 1875 – 1892 bol poslancom uhorského snemu“ (Maťovčík 1990, s. 239)¹⁴.

28. november

Baťán (Batthyány), František

„majiteľ kežmarského hradu, krajinský hodnostár (28. október 1497 ? – 28. november 1566 ?). Za kráľa Ľudovíta bol krajinským zástavníkom, od r. 1521 županom západouhorskej Železnej stolice (Vasmegye), v r. 1522 sa stal bánom Chorvátska, Dalmácie a Slovinska. Vyznamenal sa r. 1526 v bitke s Turkami pri Moháči. Po tejto bitke, kde zahynul uhorský kráľ, začali bojovať o trón Ferdinand Habsburský a kežmarský hradný pán Ján Zápoľský – obaja sa dali aj korunovať. Baťán sa postavil na stranu Zápoľského, ba zúčastnil sa aj na jeho korunováci. R. 1527 mu Zápoľský daroval „hrad náš Kežmarok spolu so samotným mestom podobne Kežmarkom zvaným a ostatné dediny a majetky, prináležiace k hradu“. Či sa Baťán v tejto hektickej dobe vôbec dostal do Kežmarku, nevieme. Baťán bol však prezieravý: keď videl, že sa jeho pánovi v bojoch nedarí, bez váhania prestúpil na stranu víťaziaceho Ferdinanda a ostal až do smrti na strane Habsburgovcov. Keď sa dozvedel Zápoľský o jeho zrade, kežmarské majetky mu odobral a daroval ďalšiemu svojmu prívržencovi Hieronymovi Laskému“ (Baráthová 2009, s. 30)¹⁵.

28. november

Cziser, Samuel, ml.

„podnikateľ, výrobca papiera (14.3.1762 Poprad – 28.11.1821 Poprad). Bol vychovaný po dobu niekoľko rokov u evanjelického farára v Toporci. Potom sa vyučil papiernickému remeslu a po niekoľkých rokoch vrátil sa domov k otcovi. Samuel Cziser, st. (jeho otec) ešte pred svojou smrťou odovzdal papiereň v Poprade svojmu synovi Samuelovi mladšiemu. K papierni partila glejáreň, humno a glejáreň v záhrade, záhrady a polia. Zmluva bola spísaná 23. júla 1790. V období činnosti Samuela Cziseru mladšieho prúdi v popradskej papierni ešte stále čulý život. Vážnosť, ktorú požíval jeho otec, prešla aj na neho. Z početných zápisov zo zasadaní papiernických majstrov na Spiši vieme, že aj Cziser zastával rôzne funkcie – opatroval

¹⁴ MAŤOVČÍK, Augustín, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan STRHAN, Jana KÁČEROVÁ, Mária ČERNÁ, Jozefína BALLOVÁ, Pavol PARENÍČKA, Katarína SCHLENKEROVÁ, Jozef BŽOCH, Dana LACKOVÁ a Marián MINÁRIK. *Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990)*. 1990.

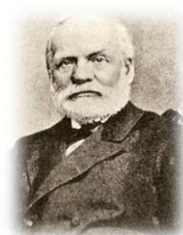
¹⁵ BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. 2009.

pokladňu papiernického remesla a zastupoval papiernikov pred úradmi. Postupne aj na papieroch Samuela Cziseru mladšieho sa dá ďalej sledovať klesajúca tendencia v akosti ručného papiera, hoci papiere Samuela Cziseru sú v porovnaní s papiermi iných papiernických majstrov na Slovensku ešte stále lepšie. Cziser urobil ďalšie úpravy a rozšírenia na papieri. Pri papierni postavil zvláštnu kuchyňu na varenie glejidla a začal nahrádzať zvierací glej glejidlom zo škrobového mazu, ktorý si sám vyrábal. Okrem toho dôkladnejšie opravil strojové zariadenie. Roky, v ktorých žil Samuel Cziser v popradskej papierni, boli roky ďalšieho ústupu ručnej výroby papiera a zároveň vzrastom strojovej výroby papiera“ (Decker 1956, s. 35)¹⁶.

30. november

Hunfalvy-Hunsdorfer, Pavol

„pedagóg, zakladateľ modernej maďarskej porovnávacej jazykovedy (12.3.1810 Veľký Slavkov – 30.11.1891 Budapešť). V r. 1823 – 1826 navštevoval gymnaziálne triedy na kežmarskom lýceu, potom v rokoch 1827 – 1829 chodil do Miškovca, aby sa naučil maďarský jazyk a napokon sa vrátil na kežmarské lýceum, kde v r. 1830 – 1833 študoval filozofiu, teológiu a právo. Na kežmarské štúdiá spomína Pavol Hunfalvy v knihe spomienok *Tanulmányok (Štúdiá)*, ktorá vyšla tlačou v Budapešti r. 1873. Po ukončení lýcea sa venoval súkromnému vyučovaniu šľachtických synov, cestoval aj po Európe. V Pešti zložil r. 1838 právnické skúšky a niekoľko rokov sa tam aj zdržal, spoznal elitu maďarskej inteligencie a r. 1841 sa stal korešpondentom tamojšej Vedeckej akadémie a o rok členom Kísfaludyho spoločnosti. R. 1842 sa vrátil do Kežmarku, pretože ho tu, na katedre práva v lýceu, zvolili za profesora. Na lýceu prednášal v r. 1842 – 1848. R. 1848 bol Hunfalvy zvolený za poslanca uhorského snemu za spišskosobotský volebný obvod, a preto musel katedru zanechať. Bol aktívnym účastníkom maďarskej revolúcie v r. 1848 – 1849. Po jej porážke odišiel do Pešti a začal sa viac venovať histórii a hlavne jazykovede, kde dokázal príbuznosť ugrofínskych jazykov, medzi ktoré patrila aj maďarčina. Svojím dielom sa stal zakladateľom modernej maďarskej porovnávacej jazykovedy. R. 1861 sa stal poslancom Uhorského snemu“ (Baráthová 2009, s. 127-128)¹⁷.

¹⁶ Decker, Viliam. *Dejiny papierní v Poprade: Samuel Cziser*. 1956.

¹⁷ BARÁTHOVÁ, Nora. *Osobnosti Kežmarku: 1206-2009*. 2009.

Udalosti (vyberáme ...)

350. výročie (1666)

Vznik Cechu gombikárov v Kežmarku

„Cech vznikol v roku 1666 a jeho zakladajúci členovia Georgius Garaj – cechmajster, Christophorus Staudenhertz, Donath Berg, Georgius Sziwo, Johannes Raab, Georgius Garaj mladší, Andreas Janosovicz, Bartholomeus Raab a Johannes Feran – pracujúci na tzv. uhorský spôsob, si prisvojili právo aj na zhotovenie prámkarských výrobkov. Pravdepodobne toto právo každý rešpektoval, lebo samostatný prámkar sa spomína v Kežmarku až v roku 1731. Prámkari – šnúrkari vyrábali prámy (šnúry) na ozdobu odevov, ale aj do topánok, a knôty z vlny a hodvábu. Uhorskí majstri zhotovovali pletené gombíky a šnúry na odevy z vlnenej, hodvábanej, zlatej a striebornej priadze. Nemeckí gombikári, ktorí sa spomínajú r. 1770, vyrábali gombíky z ľavej srsti. Každý majster mohol mať dvoch učňov. Učňovská doba trvala tri roky a takisto tri roky trvala aj tovarišská vandrovka. Budúci majster musel pri majstorskej skúške vyhotoviť 12 párov gombíkov, potiahnutých zlatými, striebornými a hodvábnymi niťami v tvare kvetov na „uhorský“ spôsob. Podľa artikuloz gombikárski majstri nesmeli pracovať v nedeľu pod pokutou 8 funtov vosku, nesmeli si zamieňať pracovný deň za sviatočný, t. j. namiesto roboty sa prechádzať alebo popíjať. Cech volil svojho cechmajstra každý rok po Vianociach. Členovia cechu boli viazaní povinnosťou mlčania pod trestom pokuty 10 funtov vosku. Počas adventu venoval cech cirkvi sviečky a vždy dal dar aj novozvolenému richtárovi. Gombikársky cech ako jeden z mála predpisoval vo svojich artikuloz jednotlivé chody hostiny, ktorú musel pripraviť mladý majster po úspešnom ukončení meistarstücku. Kto nemal peniaze na zhotovenie hostiny, musel zložiť aspoň dva zlaté, za čo sa kúpilo jedlo a pitie. Gombikári vyrábali aj rôzne ozdobné šnúry na odev a chocholy – tieto výrobky sa nachádzajú aj na cechovom znaku“ (Baráthová 2012, s. 195-196)¹⁸.

Hostina Cechu gombikárov

¹⁸ BARÁTHOVÁ, Nora, Karin FÁBROVÁ, Marta KUČEROVÁ a Vladimír VRÁBLIK. História Kežmarku: do polovice 18. storočia. 2012.

80. výročie (1936)

Vznik organizovaného futbalu v Slovenskej Vsi

„Obec Slovenská Ves leží pod Spišskou Magurou. Má dlhoročnú športovú a najmä futbalovú tradíciu. Jej začiatky siahajú až do roku 1936, o čom svedčia zachované dokumenty. Začiatky, ako to bolo v tomto období, boli ťažké. Na zápasy sa cestovalo konským povozom – rebriňákom. Najčastejšie sa chodilo hrať cez Maguru do Spišskej Starej Vsi, čo je 25 km. Išlo sa v nedeľu ráno a domov zo zápasu sa vracali až neskoro večer, ba niekedy aj v noci. Nebola núdza o stretnutia s vlkami alebo inou lesnou zverou. Ich najčastejšími súpermi boli Spišská Stará Ves. Za Spišskou Magurou to bolo dlho jediné futbalové družstvo, ktorého členmi boli zväčša štátni zamestnanci. Bližšie chodili hrať do Spišskej Belej, Tatranskej Kotliny, neskôr Toporca, Krížovej Vsi a Výbornej. Slovenskoveskí futbalisti v tomto období prešli rôznymi úskaliaми a ťažkosťami. Okrem už spomínanej dopravy chýbali šatne a voda. Na zápasy sa prezliekali pod holým nebom. Prvé ihrisko bolo za Slovenskou Vsou smerom na Výbornú. Druhé ihrisko bolo postavené okolo r. 1960 v priestoroch základnej školy v Slovenskej Vsi. V tomto období už futbalisti dosahovali pekné výsledky. Niektorí sa vypracovali a hrali už aj za Kežmarok, Spišskú Belú a Svit. Po niekoľkých rokoch sa znova museli sťahovať. Dostali priestor mimo obce smerom na Maguru, lebo na predchádzajúcom mieste sa začalo s výstavbou 16-triednej základnej školy. Súčasne sa začalo vedľa školy stavať aj nové ihrisko so šatňami a sociálnym zariadením. Neskôr k tomu pribudla aj nenáročná tribúna. Areál bol dokončený r. 1980 a prvým súperom na novom ihrisku 28. júla 1980 boli futbalisti z Vradišťa zo Záhoria. Domáci na novom ihrisku zaznamenali svoje prvé víťazstvo, keď pred cca 350 divákmi vyhrali 2:0. V tomto období účinkovali v okresných súťažiach“ (Dinda 2006, s. 8)¹⁹.

Fotografia prvého futbalového družstva dospelých z roku 1936 v Slovenskej Vsi

¹⁹ DINDA, Emil. 70 rokov futbalu v Slovenskej Vsi. 2006.

Zoznam bibliografických odkazov

BALEJOVÁ, Anna, Marta BORNEMISZOVÁ, Mária OROLINOVÁ a Ľuba RUSNÁKOVÁ, 1996. *Biografický slovník okresu Poprad: (od najstarších čias do roku 1996)*. Poprad: Okresná knižnica a Miestny odbor Matice slovenskej. ISBN 80-88692-04-0.

BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ, 2009. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-89426-02-7.

BARÁTHOVÁ, Nora, Karin FÁBROVÁ, Marta KUČEROVÁ a Vladimír VRÁBLIK, 2012. *História Kežmarku: do polovice 18. storočia*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-89426-17-1.

BARÁTHOVÁ, Nora a Mikuláš LIPTÁK, 2014. Slávni evanjelici v Kežmarku VIII.: Kray Jakub mladší. In: *Zborový list: občasník Cirkevného zboru ECAV na Slovensku Kežmarok*. Č. (24. December 2014), s. 30.

DECKER, Viliam, 1956. *Dejiny papierní v Poprade: Samuel Cziser*. Martin: Matica slovenská.

DINDA, Emil. 2006. 70 rokov futbalu v Slovenskej Vsi. In: *Kežmarok*. Roč. 14, č. 19, s. 8.

CHALUPECKÝ, Ivan. 2000. Vojtas, Jozef. In: Pašteka, Július a kol., 2000. *Lexikón katolíckych osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč. ISBN 80-7114-300-6.

JAVORSKÁ, Darina, Zuzana KOLLÁROVÁ, Božena MALOVCOVÁ, Eva SEDLÁČKOVÁ, Martina ŠLAMPOVÁ a Marta BEDNÁROVÁ, 1998. Veľká: 1268-1998. Poprad: Mestský úrad. ISBN 80-968028-5-2.

KOLLÁROVÁ, Zuzana a kol., 2006. *Spišská Belá*. Universum: Prešov. ISBN 80-89046-37-1.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH, 2004. *Biografický slovník mesta Poprad*. Poprad: Mestský úrad. ISBN 80-969037-6-4.

MANIAK, Marcel, 2013. *Padli za našu slobodu: Zoznam padlých, popravených, zomrelých vojakov, partizánov a civilných obetí v okrese Kežmarok a Poprad v rokoch 1939 – 1945*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-8089426-27-0.

MAŤOVČÍK, Augustín, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan STRHAN, Jana KÁČEROVÁ, Mária ČERNÁ, Jozefína BALLOVÁ, Pavol PARENÍČKA, Katarína SCHLENKEROVÁ, Jozef BŽOCH, Dana LACKOVÁ a Marián MINÁRIK, 1990. *Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská. ISBN 80-7090-070-9.

MAŤOVČÍK, Augustín, Jozefína BALLOVÁ, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan STRHAN, Jana KÁČEROVÁ, Mária ČERNÁ, Pavol PARENÍČKA, Katarína SCHLENKEROVÁ, Jozef BŽOCH, DANA LACKOVÁ

a Marián MINÁRIK, 1992. *Slovenský biografický slovník R-Š: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská. ISBN 80-7090-216-7.

MAŤOVČÍK, Augustín, Jozefína BALLOVÁ, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan ŠIŠMIŠ, Zdenko ĎURIŠKA, Jarmila KOVÁČOVÁ, Jana KÁČEROVÁ, Pavol PARENIČKA, Alena TÁBORECKÁ, Jozef BŽOCH, DANA LACKOVÁ a Mária ČERNÁ, 1994. *Slovenský biografický slovník T-Ž*. Martin: Matica slovenská. ISBN 80-7090-111-X.